

Magyarországi és határontúli magyar diákok kulturális és anyagi erőforrásainak eltérései¹

A tanulmány elsőéves felsőoktatási hallgatók kulturális és anyagi tőkével való ellátottságát hasonlítja össze, megkülönböztetve az egyetemista és főiskolás hallgatókat, illetve a magyarországi, partiumi és kárpátaljai diákokat. Az elemzésben a Kozma Tamás vezette Regionális Egyetem elnevezésű kutatás adatbázisát használtuk fel. (A kutatás előzményeiről l. Kozma 2002.) A Regionális Egyetem kutatócsoport keretében több munka is született, melyek különböző szempontok alapján elemzik az elsőéves hallgatókra vonatkozó adatokat (Bocsi 2004, Fényes 2004, Kiss 2003, Kozma–Pusztai 2004, Nagy 2003). Mi most a fent említett szempontok szerint elemeztük az adatbázist.

Elméleti háttér a kulturális és anyagi tőkék méréséhez

A kulturális erőforrásoknál Bourdieu (1998) nyomán külön vizsgálhatjuk az inkorporált, objektivált és intézményesült kulturális tőkéket. Jelen elemzésünkben a diák és szülei iskolai végzettsége mint intézményesült kulturális tőke mellett vizsgáljuk a „magaskultúrában” való részvételt, az olvasási szokásokat és a kulturális fogyasztást (színház, mozi, múzeum és hangverseny látogatási gyakoriságokat). Az elemzésben kapcsolódunk Blaskó (1998), illetve Róbert (1986 és 1991) vizsgálataihoz, akik hasonló bontásban² elemezték a kulturális erőforrásokat. Sajnos, elemzésünkben nem tudtuk megnézni az objektivált kulturális tőke mutatókat, mint például a diák, illetve szülei könyveinek, hanglemezeinek szá-

1 A tanulmány az NKFP-26-0060/2002 számú kutatáson alapul. A kutatást az OTKA támogatja. Köszönöm Kozma Tamásnak, hogy részt vehettem a kutatásban, illetve felhasználhattam az adatbázist. Az itt közölt tanulmány a 2004-es Országos Neveléstudományi Konferencián elhangzott előadás módosított változata.

2 Róbert (1986) a szülő és a gyerek iskolai végzettsége mellett vizsgálta a kulturális fogyasztást, igaz ez utóbbit csak a gyerekre vonatkozóan. Emellett vizsgálta a szülői kulturális infrastruktúrát is (erről nekünk sajnos nem volt adatunk). Blaskó (1998) illetve Róbert (1991) tanulmányaikban külön vizsgálták a szülők és a gyerek kulturális fogyasztását, illetve egyéb kulturális tőkéit, illetve egyértelműen szétválasztották az iskolai végzettséget a magaskultúrában való részvételtől.

ma, mivel ilyen kérdés nem szerepelt a kérdőívben. Az anyagi javaknál különválasztjuk az objektív és szubjektív anyagi helyzetet, és az eredmények magyarázatakor megvizsgáljuk a diák állandó lakhelyének településtípusát is.

Hipotézisek az anyagi és kulturális javakkal való ellátottságról

Hipotézisünk szerint, míg az anyagi javakat tekintve Magyarország és Partium a fejlettebb, a kulturális javakat tekintve nem ilyen egyértelmű a helyzet, az ilyen javakkal való ellátottság feltehetőleg a két határontúli régió diákjainál inkább hasonló és a magyarországi diákok kulturális erőforrásai feltehetőleg kisebbek, mint határontúli társaiké. Létezik egy olyan hipotézis is, miszerint a határontúli intézmények diákjai inkább a magyarországi főiskolák diákjaihoz lesznek hasonlóak, és a lényeges eltérés a magyar egyetemisták és a magyar főiskolások, valamint a határontúli diákok között lesz, ezért adatainkat nemcsak regionális, hanem intézménytípusonkénti bontásban is szerepeltettük. A továbbiakban ezen hipotézisek ellenőrzésére teszünk kísérletet.

Röviden a mintáról

A mintavétel 2003-ban Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye felsőoktatási intézményei (Debreceni Egyetem, Nyíregyházi Főiskola, Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola), valamint a nagyváradi székhelyű Partium Keresztény Egyetem és a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Főiskola (Kárpátalja) elsőéves diákjai körében zajlott. A vizsgálatban csoportos rétegzett mintavétel eredményeként 1587 elsőéves hallgató szerepel, ebből 314 határon túli és 1273 magyarországi diák. A magyarországi diákok közül 747 egyetemen és 541 főiskolán tanult, a 314 határon túl tanuló diák közül pedig 175 a Partiumi Keresztény Egyetemen és 139 a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Főiskolán. Ez a négy hallgatói csoport képezi további vizsgálatunk tárgyát.

A diákok anyagi háttere

Nézzük elsőként az anyagi helyzet szubjektív megítélését a magyar és határontúli elsőéves hallgatók körében:

1. táblázat. Az anyagi helyzet szubjektív megítélése régiók és iskolatípusok szerint (átlagok)

	Magyar egyetemek	Magyar főiskolák	Partiumi Egyetem	Beregszászi Főiskola	Chi-négyzet
Jobban él-e mint 10 éve	2,34	2,23	1,93	1,94	***
N	(581)	(441)	(151)	(113)	

1: rosszabb lett a helyzetük, 2: ugyanolyan, 3 jobb lett, a táblázatban ezek átlaga szerepel. Itt a további táblázatokban a Chi-négyzetre vonatkozóan *** jelöli a 0,000 alatti, ** a 0,001 és 0 közötti, és * jelöli a 0,01 és 0,05 közötti szignifikanciát, NS jelöli, ha nem szignifikáns. A magyar egyetemek és főiskolák rovatban pedig értelemszerűen csak a vizsgált két megye felsőoktatási hallgatóinak adatai szerepelnek.

A határon túli diákok – nem meglepő módon – ugyanolyannak, vagy valamilyen rosszabbnak ítélték meg anyagi helyzetüket a 10 évvel ezelőtti helyzethez képest, és a két határon túli intézmény között nincs ebben különbség. Ezzel szemben a vizsgált két megye magyar diákjai átlagosan kicsit jobbnak ítélték anyagi helyzetüket a 10 évvel ezelőtti helyzethez képest, és az anyagi helyzet szubjektív megítélése az egyetemisták és a főiskolások között hasonló. Hogy valóban eltérő anyagi körülmények között élnek-e a diákok egyes csoportjai, ehhez nézzük meg az objektív anyagi helyzet mutatóit.

Elsőként tekintsük a testvérek számát, a lakás szobaszámát és az egy háztartásban élők számát a négy vizsgált hallgatói csoportban.

2. táblázat. A testvérek száma, a lakás szobaszáma és az egy háztartásban élők száma régiók és iskolatípusok szerint (átlagok)

	Magyar egyetemek	Magyar főiskolák	Partiumi Egyetem	Beregszászi Főiskola	Chi-négyzet
Testvérek száma	2,23	2,23	2,14	2,01	**
N	(657)	(508)	(172)	(137)	
Lakás szobaszáma	3,54	3,48	2,98	5,58	***
N	(268)	(266)	(145)	(88)	
Egy házt. élők száma	3,94	3,95	3,79	4,45	***
N	(654)	(507)	(172)	(135)	

Meglepő, hogy a tradicionálisabb értékrendű Kárpátalján kevesebb a testvérek száma, mint a Partiumban, illetve hogy a határon túliak kevesebb testvérrel rendelkeznek, mint magyarországi társaik. Ha azonban az egy háztartásban élők számát nézzük, akkor Kárpátalján élnek többen együtt, feltehetőleg több generáció van közös háztartásban, őket követik a magyar diákok, és legkevesebben Partiumban élnek együtt. A lakások szobaszáma is Kárpátalján kiugróan maga

– feltehetőleg a többszobás falusi házakkal rendelkezők nagyobb arányszáma miatt –, a Partiumban pedig a legalacsonyabb, bár az érvényes válaszok száma itt elég alacsony, ami csökkenti az eredmények megbízhatóságát. Összességében ezen mutatók szerint a vizsgált két megye magyar egyetemistái és főiskolásai valamint a partiumi diákok hasonló körülmények között élnek, míg a kárpátaljai diákok helyzete valamivel nehezebb.

Nézzük most az objektív anyagi helyzet további mutatóit, amelyek a diákok 10 tartós fogyasztási cikkel való ellátottságát mutatják.

3. táblázat. A diákok családja 10 anyagi jószággal való ellátottsága régiók és iskolatípusok szerint (a diákok a „van-e a szüleid tulajdonában saját lakás, családi ház, telek...” kérdésekre válaszoltak, a táblázatban a rendelkezők százaléka szerepel)

	Magyar egyetemek	Magyar főiskolák	Partiumi Egyetem	Beregszászi Főiskola	Chi-négyzet
Gépkocsi	78,1	77,7	55,2	51,5	***
N	(671)	(520)	(172)	(136)	
Saját lakás	68,6	66,8	79	51,7	***
N	(598)	(467)	(162)	(118)	
Családi ház	75,2	74,8	50,3	87	***
N	(628)	(489)	(157)	(131)	
Telek	56,5	51,8	50	57,3	NS
N	(589)	(465)	(152)	(124)	
Nyarló	15,9	12,4	10,7	3,7	**
N	(560)	(427)	(150)	(109)	
Számítógép	82	80,9	55,8	24,8	***
N	(646)	(486)	(156)	(113)	
CD lejátszó	79,5	82,4	50,6	27,8	***
N	(629)	(477)	(154)	(115)	
Hi-fi torony	72,6	74,6	31,5	29,3	***
N	(625)	(481)	(149)	(116)	
Mobiltelefon	95,1	96	75,6	58,1	***
N	(658)	(502)	(160)	(124)	
DVD lejátszó	23,1	25,1	6,2	2,7	***
N	(580)	(442)	(146)	(110)	

A legmagasabb arányszámokat a gépkocsi, saját lakás, családi ház, mobil telefon és a számítógép birtoklásánál találjuk, míg DVD-vel, nyaralóval viszonylag kevesen rendelkeznek. A regionális és intézménytípusonkénti különbségeket tekintve, látható, hogy a határontúliak között a Partiumi Egyetem diákjai jobban el vannak látva anyagi javakkal, mint kárpátaljai társaik, csak a családi ház gyakoribb a kárpátaljaiak között, feltehetőleg a gyakoribb falusi lakhely következtében

(l. a következő táblázatot). A magyarországi egyetemisták és főiskolások között gyakorlatilag nincs különbség, egyedül nyaralóval rendelkeznek többen az egyetemisták közül. Feltételezésünkkel összhangban az igazi választóvonal a magyar és határon túli, illetve ezen belül a partiumi és a kárpátaljai fiatalok között van, a legjobb helyzetben a magyar fiatalok vannak, utánuk következnek a partiumi és végül a kárpátaljaiak. (Saját lakással egyedül a partiumiak rendelkeznek győbb arányban a magyarországi diákokhoz képest, aminek oka lehet, hogy kevesen sok a megyeszékhelyi lakos.)

A lakóhellyel kapcsolatban, az előbbieken felmerült hipotézisek ellenőrzésére nézzük az alábbi táblázatot:

4. táblázat. A diákok állandó lakhelyének településtípusa régiók és iskolatípusok szerint (százalék)

	Magyar egyetem	Magyar főiskola	Partiumi Egyetem	Beregszászi Főiskola
Tanya	0,3	0,4	0	0
Falu	21,7	27,4	29,4	80,6
Kisebb város	36,4	37,5	22,9	15,7
Megyeszékhely	40,1	33,6	47,1	3,7
Főváros	1,5	1,2	0,6	0
N	668	518	170	134

A Chi-négyzet *** szinten szignifikáns.

A legszembetűnőbb eredmény, hogy a beregszászi főiskolások milyen nagy arányban kerülnek ki falvakból (80,6%); kisebb városból illetve megyeszékhelyről összesen csak 19% került ki, fővárosi pedig nincs is közöttük. Érdekes, hogy a partiumi diákok közül legtöbben megyeszékhelyen laknak, és az arányuk nem magasabb, mint a magyarországi diákoknál. Fővárosi gyakorlatilag nincs egy csoport diákjai között sem, aminek oka a mintába került térség regionális elhelyezkedése. A magyar egyetemisták között kicsit több a megyeszékhelyi és kevesebb a falusi lakos, mint a magyarországi főiskolások között. Adataink szerint tehát jelentős különbség a magyarországi és partiumi, valamint a kárpátaljai fiatalok állandó lakhelye között van, a Beregszászi Főiskola hallgatói a lakóhely szempontjából igen hátrányos helyzetben vannak.

A diákok kulturális háttere

Nézzük elsőként az intézményesült kulturális tőke néhány mutatóját.

5. táblázat. A középiskola típusa és az érettségi minősítése régióként és iskolatípusonként (százalék)

Középiskola típusa:	Magyar egyetemek	Magyar főiskolák	Partiumi Egyetem	Beregszászi Főiskola
Gimnázium	83,7	52,1	80,2	46,8
Szakközépiskola	13,6	40	16,9	16,2
Technikum	2,5	6,2	1,7	0
Egyéb	0,3	1,7	1,2	36,9
N	729	535	172	111

Érettségi minősítése:	Magyar egyetemek	Magyar főiskolák	Partiumi Egyetem	Beregszászi Főiskola
Jeles	56,8	16,1	4,7	26,6
Jó	36,1	59,6	37,3	57,3
Közepes	7,1	23,9	50,9	16,1
Elégséges	0	0,4	7,1	0
N	692	515	169	124

Mindkét esetben a Chi-négyzet *** szinten szignifikáns.

A gimnáziumi végzettség a magyarországi és a Partiumi Egyetemen hasonlóan magas (80%), míg a magyar és kárpátaljai főiskolások között sokkal ritkább (50%). Szakközépiskolába nagy arányban a magyarországi főiskolások jártak. Valószínű, hogy a beregszászi főiskolások nagy aránya az egyéb középfokú végzettségnél az eltérő oktatási struktúra miatt magas, elképzelhető, hogy az egyéb végzettség valamiféle szakközépiskolai végzettségnek felel meg, és így a megoszlás a magyarországi főiskolásokhoz lesz hasonló.

Az osztályzatoknál sem teljesen meggyőzőek az adatok, mert míg Magyarországon 1–5-ig, addig pl. Erdélyben 1–10-ig adják az osztályzatokat, és a válaszoló saját besorolása szubjektív elemet visz be az eredményekbe. Annyi azonban látszik, hogy a magyarországi egyetemistáknak voltak legjobbak az eredményei, őket követik a magyarországi főiskolások és a beregszászi főiskolások, és legtöbb közepes vagy gyengébb eredmény az érettségien a Partiumi Egyetem diákjai körében volt.

Következő mutatónk a nyelvvizsgával rendelkező diákok aránya.

6. táblázat. A legalább középfokú nyelvvizsgával rendelkezők aránya régióként és iskolatípusonként (százalék)

	Magyar egyetemek	Magyar főiskolák	Partiumi Egyetem	Beregszászi Főiskola	Chi-négyzet
Van nyelvvizsgája	63,4	24	6,4	6,2	***
N	(703)	(508)	(172)	(129)	

Meglepő, hogy a határon túliak között milyen kevés a nyelvvizsga, aminek lehet, hogy eltér a nyelvvizsgarendszer – pl. Romániában nincs is állami nyelvvizsga –, illetve hogy eleve két nyelvet kell beszélniük anyanyelvi szinten. Látványos az is, hogy a magyarországi egyetemisták sokkal nagyobb arányban rendelkeznek legalább középfokú nyelvvizsgával, mint főiskolás társaik, a beregszászi és a partiumi diákok között gyakorlatilag nincs eltérés e tekintetben.

Most nézzük a szülők iskolai végzettségét, mint a kulturális háttér egyik legfontosabb mutatóját.

7. táblázat. Az anya és az apa legmagasabb iskolai végzettsége régióként és iskolatípusonként (százalék)

Az anya végzettsége:	Magyar egyetemek	Magyar főiskolák	Partiumi Egyetem	Beregszászi Főiskola	Összesen
8 ált. vagy kevesebb	3,6	8,4	8,7	5	6
Szaktanulmányképző	10,8	23	22,1	33,1	18,4
Szakközépiskola	20,4	21,4	18,6	38,1	22,2
Gimnázium	22,7	21,6	32,6	5,8	21,9
Főiskola	26,9	19,5	9,3	7,9	20,5
Egyetem	15,6	6,2	8,7	10,1	11,1
N	666	514	172	139	1491

Az apa végzettsége:	Magyar egyetemek	Magyar főiskolák	Partiumi Egyetem	Beregszászi Főiskola	Összesen
8 ált. vagy kevesebb	1,5	2,6	6	5	2,7
Szaktanulmányképző	22,5	41,8	28,9	28,1	30,4
Szakközépiskola	25,8	27,6	24,7	51,8	28,8
Gimnázium	11,7	8,7	21,1	2,2	10,8
Főiskola	15,2	10,3	7,2	4,3	11,6
Egyetem	23,3	9,1	12	8,6	15,7
N	658	507	166	139	1470

Mindkét esetben a Chi-négyzet *** szinten szignifikáns.

Erre vonatkozóan vannak korábbi országos felmérések, de az eredmények lényegesen nem tértek el a mi adatainktól.^{3,4} Látható, hogy az apáknál gyakoribb a szakmunkás és egyetemi végzettség, míg az anyáknál inkább a gimnáziumi és főiskolai végzettség a jellemző.

Most nézzük az általunk vizsgált négy csoport közti különbségeket. Látható, hogy a magyarországi egyetemisták szülei a legjobban iskolázottak, jelentős különbség a magyar főiskolásokhoz képest. A magyarországi főiskolások és a partiumi fiatalok szüleinek kulturális háttere némileg hasonló, bár vannak kisebb eltérések, de ezek kioltják egymást. (Az apáknál a partiumiak vannak előnyben a magyar főiskolásokhoz képest, míg az anyáknál éppen fordítva.) Végül a kárpátaljai fiatalok szüleinek iskolai végzettsége a legalacsonyabb. Az eredmények értelmezésénél azonban itt is figyelembe kellene venni, hogy a három országban eltérő volt az iskolarendszer.

A kulturális tőke fontos mutatói a diákok és szüleik olvasási szokásai és kulturális fogyasztása (a „magas kultúrában” való részvétel). Vizsgált változóink, hogy a diák és szülei olvasnak-e, milyen arányban olvasnak szépirodalmat, az utóbbi évben a diák hány könyvet olvasott, illetve, hogy milyen gyakran jár színházba, multiplex és hagyományos moziba, múzeumba, illetve hangversenyre. Nézzük elsőként az olvasási szokásokat:

- 3 Gábor (2002) külön vizsgálta a főiskolás és egyetemista fiatalok szülei iskolai végzettségét, így adatainkkal ez jól összevethető, bár ott nem szerepeltek határontúli diákok, illetve nemcsak elsőévesek szerepelnek. A egyetemisták anyja iskolai végzettségére hasonló adatokat találunk, bár nálunk kicsit több a főiskolai végzettség, a főiskolások anyáinál szintén hasonlóak az eredmények. A magyarországi egyetemisták apáinál kicsit több a szakközépiskolai és kevesebb az egyetemi végzettség a mi vizsgálatunk szerint, a főiskolások apáinál azonban hasonlóak az arányok.
- 4 Róbert (2000), illetve Székelyi et al. (1998) nem bontották a felsőoktatásban tanuló diákokat csoportokra. Az anyák és apák iskolai végzettségénél kisebb eltérések vannak a mi mintánk összesített adataihoz képest. Az anyákat tekintve a szakmunkás végzettség 5–6 százalékkal alacsonyabb, míg a főiskolai és egyetemi végzettség 6–8, illetve 2–3%-kal magasabb volt, mint a mi mintánkban, a többi végzettség körülbelül azonos gyakoriságú volt. Az apáknál nálunk 5–6%-kal gyakoribb a szakmunkás végzettség, és itt is nálunk alacsonyabb a főiskolát és egyetemet végzett apák aránya (6–8%-kal). Ezen különbségeknek az oka feltehetőleg a regionális hatás, az ok az észak-kelet magyarországi, partiumi, kárpátaljai régió elmaradottságában keresendő.

8. táblázat. Diákok és szüleik olvasási szokása
régióként és iskolatípusonként⁵

	Magyar egyetemek	Magyar főiskolák	Partiumi Egyetem	Beregszászi Főiskola	Chi-négyz
Anya olvas-e (%)	72,6	55,1	69,2	58,7	***
N	(685)	(501)	(169)	(126)	
Apa olvas-e (%)	60,6	42,5	56,9	59	***
N	(649)	(473)	(160)	(122)	
Diák olvas-e (%)	82,9	71,6	86,5	81,8	***
N	(700)	(504)	(170)	(132)	
Diák utóbbi évben olv. könyveinek száma (át- lag)	9,24	7,26	8,05	5,41	
N	(651)	(478)	(164)	(126)	
Anya olvas-e szépiro- dalmat (%)	15,5	5,7	15,1	12	***
N	(575)	(438)	(159)	(117)	
Apa olvas-e szépirodal- mat (%)	5,9	3,2	9,3	9,5	***
N	(562)	(434)	(150)	(116)	
A diák olvas-e szépiro- dalmat (%)	34,7	13	34,1	29,6	***
N	(516)	(377)	(132)	(98)	

Adatainknál szembeűnő, hogy az anyák jóval többen olvastak szépirodalmat mint az apák, és a „sima” olvasási szokásoknál is kb. 10%-os különbség köztük. Legtöbbit és legtöbb szépirodalmat maguk a diákok olvastak. (A „si olvasási szokásoknál 10–20%-kal, a szépirodalom esetén 20–30%-kal töbl olvasók aránya, mint a szülőknel.)

Látható, hogy a magyarországi egyetemisták és a Partiumi Egyetem diálak anyái gyakrabban olvasnak (70%), míg a magyarországi és kárpátaljai i kolások anyái ritkábban (55%). Az apák esetén a magyarországi egyetemisták a határonűliak apái egységesen többen olvasnak (60%), míg a magyarors főiskolások apáinál az olvasók aránya csupán 40%. Maguk a diákok olvasn legtöbb, itt is a magyar főiskolások olvasnak kevesebben, míg a másik há csoportban 80% fölötti az olvasók száma. Az utóbbi évben a legtöbbet a ma egyetemisták (9,24 könyv), majd a partiumi egyetemisták (8,05 könyv), vég magyar főiskolások (7,26 könyv) és a kárpátaljai főiskolások (5,41 könyv

5 Az Ifjúság 2000 kutatás (Bauer–Tibori 2002) adatai szerint a budapesti régió fiataljainak a, míg a többi régióban 10–13% olvasott szépirodalmat, eszerint tehát a Budapesten kívű ségekhez képest mintánkban a diákok több szépirodalmat olvasnak (igaz, ott a mintában csak felsőoktatási hallgatók szerepeltek, és nem szerepeltek határon űliak sem).

vastak. Szépirodalmat legtöbbször a magyar egyetemisták és a Partiumi Egyetem diákjainak szülei olvasnak, bár a kárpátaljai fiatalok szülei sincsenek nagyon lemaradva. A diákok körében csak a magyarországi főiskolások között szembevetve alacsony a szépirodalmi olvasottság, a másik három csoportnál az arány 30–35% körül mozog.

Összességében az olvasási szokásokban akár a szülőket, akár a diákokat nézzük, a magyarországi főiskolások vannak lemaradva az egyetemistákhoz és a határon túli diákokhoz képest, tehát nem mutatható ki, hogy a magyarországi fiatalok egységesen lemaradnának az olvasási szokásokban. Az anyák esetében megfigyelhető egy egyetem és főiskola szétválás is, a kárpátaljai diákok anyái kicsit lemaradnak a partiumi anyákhoz képest.

Nézzük ezután a kulturális fogyasztást:⁶

9. táblázat. Színház, mozi, múzeum és hangverseny látogatási gyakoriságok régióként és iskolatípusonként (1 jelenti, hogy soha, 2: évente, 3: havonta egyszer, 4: havonta többször, 5: hetente egyszer, 6: hetente többször, 7: naponta, a táblázatban ennek átlaga szerepel)

	Magyar egyetemek	Magyar főiskolák	Partiumi Egyetem	Beregszászi Főiskola	Chi-négyzet
Színház	2,21	2	2,28	1,54	***
N	(704)	(534)	(172)	(136)	
Multiplex mozi	2,58	2,62	1,7	1,3	***
N	(700)	(635)	(169)	(134)	
Hagy. mozi	2,24	2,01	2,04	1,74	***
N	(696)	(524)	(169)	(131)	
Múzeum	2,17	1,95	2,27	1,81	***
N	(703)	(530)	(171)	(133)	
Hangverseny	1,61	1,38	1,48	1,13	***
N	(696)	(529)	(170)	(135)	

Látható, hogy színházba, moziba, múzeumba és hangversenyre havonta egyszer, vagy annál ritkábban jutnak el a diákok átlagosan mind a négy csoportban. Ezen belül legritkábban hangversenyre, leggyakrabban pedig a magyarországiak multiplex moziba, a határon túliak pedig inkább múzeumba és színházba járnak.

6 Az Ifjúság 2000 kutatás adatai (Bauer–Tibori 2002) szerint színházba főként a lányok, és főleg a középiskolások, vagy a 25–29 évesek járnak. Havonta egyszer, vagy gyakrabban a felsőoktatási hallgatók 14–17%-a jár színházba. Moziba adataik szerint főleg a férfiak járnak (ez nálunk is így van a multiplex mozik esetében), de inkább a 15–19 évesek, a 20–24 évesek 12%-a jár moziba egy hónapon belül. Múzeumot főleg a gimnazisták és a felsőoktatási hallgatók látogatnak, a főiskolások és egyetemisták 21–29%-a jár ide havonta. Hangversenyre járnak a legkevésbé (a fiatalok 2–3%-a), hasonlóan más felnőtt mintákhoz.

Színházba legkevésbé a kárpátaljaiak jutnak el, a multiplex mozik látog pedig, mint már említettem, inkább csak a magyarországi diákokra jelle Hagyományos moziba körülbelül azonos arányban járnak a diákok, bár it kárpátaljaiak kissé le vannak maradva. Múzeumba inkább a két egyetemista port jár, míg a főiskolások ritkábban jutnak el ide. Végül hangversenyre m négy csoport soha, vagy évente egyszer jut csak el. Látható az is, ho Partiumi Keresztény Egyetem diákjai minden esetben valamivel gyakrabban nak kulturális rendezvényekre, mint kárpátaljai társaik. Ennek oka lehet a hogy a kárpátaljai diákok közül nagyobb a falun, illetve kisebb a városban aránya, mint azt már az előzőekben láthattuk.

Összességében a magyar egyetemisták – a multiplex mozik kivételév gyakrabban járnak kulturális rendezvényekre, mint a magyarországi főiskol A partiumi diákok kulturális fogyasztása a magyarországiakéhoz hasonló, a pátaljaiak pedig lemaradnak a másik három csoporthoz képest.

Összegzés

Az anyagi helyzet szubjektív megítélése már előrevetítette, hogy jelentős lönbség az anyagi helyzetben a magyar és határontúli diákok között fog je kezni. Összességében, az anyagi helyzet objektív mutatói szerint, a testv száma meglepő eredményein túl azt mondhatjuk – összhangban hipotézis kel, és a közfelfogással –, hogy legrosszabb helyzete a kárpátaljai diáko van, őket követik a partiumi fiatalok, és Magyarország vizsgált megyéiben a jobb az elsőéves fiatalok helyzete, amit nem befolyásol, hogy főiskolai, egyetemi hallgatókról van-e szó. További eredmény, hogy a kárpátaljai fő lások lakhely szempontjából igen hátrányos helyzetben vannak.

Az elvégzett középiskola típusa a magyarországi egyetemisták és a part diákok között hasonló, míg a magyarországi főiskolásoké és a kárpátaljai di ké ettől eltérő. Az érettségi eredmények a partiumi elsőévesek körében a legi szabbak, míg a magyarországi egyetemisták között a legjobbak. (Mindkét e ménynél azonban figyelembe kell venni az iskolarendszerek eltéréseit Nyelvvizsgálóval a határon túliak alig rendelkeznek, az eltérő vizsgarendszer att, és a magyarországi főiskolások is messze lemaradnak a magyarországi e temistákhoz képest. A szülők iskolai végzettsége is a magyarországi egyete ták esetén a legmagasabb, a kárpátaljai diákok szülei pedig a legalacsonyab képzetek.

A magas kultúrában való részvételt az olvasási szokásokkal, és a szír mozi, múzeum és hangverseny látogatási gyakoriságokkal mértük. Hipotézi az volt, hogy itt a magyarországiak lemaradását fogjuk megfigyelni a hatá túliakhoz képest. Adataink szerint azonban az olvasási szokásokban nincs

séges magyarországi lemaradás (vö. Fényes 2004), viszont megfigyelhető, hogy a magyarországi főiskolások vannak lemaradva a többi három vizsgált diákcsoporttól. A kulturális fogyasztásnál Kárpátalja leszakadása mutatható ki, feltehetőleg a sok falusi lakos miatt.

Hipotéziseink tehát az anyagi javakra vonatkozóan teljesültek. A kulturális javaknál hipotézisünkkel szemben nem figyelhető meg egységes magyarországi lemaradás, illetve a határontúliak között Kárpátalja lemaradását figyelhetjük meg a Partiumhoz képest. Azt a hipotézist, miszerint a határontúli intézmények diákjai a magyarországi főiskolásokhoz volnának hasonlóak, ezeken az adatokon nem tudtuk igazolni.

Felhasznált irodalom

- BAUER BÉLA–TIBORI TÍMEA (2002): Az ifjúság viszonya a kultúrához. In: Ifjúság 2000 Tanulmányok I. Szabó Andrea, Bauer Béla, Laki László (szerk.) Nemzeti Ifjúságkutató Intézet Bp. 180–202.
- BLASKÓ ZSUZSA (1998): Kulturális tőke és társadalmi reprodukció. Szociológiai Szemle 1998/3 55–81.
- BOCSI VERONIKA (2004): Felsőoktatásban tanuló fiatalok idő-felhasználási mintázatai. <http://dragon.unideb.hu/nevtud/Regionális/index.htm>
- BOURDIÉU, PIERRE (1998): Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: Lengyel György, Szántó Zoltán (szerk.) Tőkefajták: A társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája. Aula Bp. 155–176.
- FÉNYES HAJNALKA (2004): A partiumi és kárpátaljai felsőoktatási hallgatók anyagi és kulturális tőkéi. Educatio 2004/nyár
- GÁBOR KÁLMÁN (2002): A magyar fiatalok és az ifjúsági korszak. Túl renden és osztályon? In: Ifjúság 2000 Tanulmányok I. Szabó Andrea, Bauer Béla, Laki László (szerk.) Nemzeti Ifjúságkutató Intézet Bp. 23–42.
- KISS ANNAMÁRIA (2003): Diákok a harmadfokú képzésben. Educatio 2003/tavasz 142–147.
- KOZMA TAMÁS (2002): Regionális egyetem. Oktatókutató Intézet, Kutatás közben No. 233
- KOZMA TAMÁS–PUSZTAI GABRIELLA (2004): Hallgatók a határon. Észak-alföldi, kárpátaljai és partiumi főiskolások továbbtanulási igényeinek összehasonlító vizsgálata. In: Kelemen Elemér szerk. 2004. Tanulmányok a neveléstudomány köréből Budapest: MTA (megjelenés alatt)
- NAGY ÉVA (2003): „Kultúr-tér” – avagy a lokális szempontok helye és szerepe a kulturális fogyasztás folyamatában. Educatio 2003/nyár 297–301.
- RÓBERT PÉTER (1986): Származás és mobilitás (Rétegződés-modell vizsgálat VII.). Társadalomtudományi Intézet Bp.
- RÓBERT, PÉTER (1991): The Role of Cultural and Material Resources In: Status Attainment Process: The Hungarian Case In: Beyond the Great Transformation, Research Review Bp. 145–171.
- RÓBERT PÉTER (2000): Bővülő felsőoktatás: Ki jut be? Educatio 2000/1. 79–94.
- SZÉKELYI MÁRIA et al. (1998): Válaszúton a magyar oktatási rendszer. Új Mandátum Könyvkiadó Bp.